

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ปัจจุบันนี้ แม้จะเป็นที่เข้าใจกันว่าเทพเจ้าต่าง ๆ ที่เรารับมาจากศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู เช่น พระอินทร์ พระสุริยะ เหล่านี้คือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ชาวอินเดียนำมาสร้างให้มีตัวตนหรือเป็นบุคคลาธิษฐานขึ้น ก็ยังมีเทพบางองค์ที่มีลักษณะพิเศษ มีการสร้างฐานะ ความเป็นไปของเทพองค์นั้นในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเกรงกลัวในบรรดาคคนทั่วไป และยังเป็นหลักส่งเสริมการกระทำความดี และหลีกเลี่ยงจากการกระทำ ความชั่ว เป็นเทพที่มีความสำคัญต่อสังคมมนุษย์ และมีอิทธิพลเหนือจิตใจของคนไทยทั่วไป เทพองค์นั้นคือ พระวรุณและพระยม โดยเฉพาะพระยมนั้นเป็นเทพแห่งความตาย เทพผู้เที่ยงธรรม เจ้าแห่งนรก อันเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

ความเชื่อเกี่ยวกับพระยมได้แพร่เข้ามาในดินแดนอันเป็นอาณาเขตของประเทศไทยในปัจจุบันนานมาแล้ว โดยเข้ามาตั้งแต่ก่อนที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จะก่อตั้งกรุงสุโขทัย เป็นราชธานี นามของพระยมปรากฏอยู่ในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ในประเทศกัมพูชา เป็นจารึกภาษาสันสกฤต ซึ่งจารึกขึ้นในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ จากข้อความที่กล่าวถึงชื่อเมืองอันมีอยู่ในอาณาเขตประเทศไทยปัจจุบัน ทำให้นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ น่าจะได้นำเอาพระเจ้าวรมันมาครอบงำถึงภาคกลางของประเทศไทยราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘^๑ และคงจะได้นำเอาความเชื่อเกี่ยวกับพระยมมาเผยแพร่ในดินแดนแถบนี้

^๑สำนักนายกรัฐมนตรีนคร, ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓), หน้า ก.

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นามของพระยมปรากฏในโคลก บทที่ ๑๒๗ ของจาร์กมีข้อความว่า

โรรูปยักส์สาตุมมยา

เทวาสสุสมกาลกา

บิณฑิตาสุ เต ปุริติเกษตุรม

อยุเต เทเว จตุศศตา^๑

เทวรูปทั้งหมดที่สร้างถวายทอง เงิน ทองสัมฤทธิ์ หิน ซึ่งรวมทั้งพระยมและพระกาลคายนั้น ได้แบ่งส่งไปยังทุกเมือง เป็นจำนวนถึง ๕๐,๔๐๐ องค์^๒

ศาสตราจารย์ ยอร์จ เซเคส์ อธิบายข้อความในจาร์กนี้ ดังต่อไปนี้

...บทที่ ๑๒๗ โคลกลาวไว้ว่า ประกอบด้วย "เทพเจ้าอัน ๆ อีก ๕๐,๔๐๐ องค์ รวมทั้งพระยมและพระกาลคายน" คนทั่วไปทราบวากาล "เวลา" นั้น ถือกันว่าเป็นอีกชื่อหนึ่งของพระยม เป็นหนึ่งในผู้ช่วยของพระยม อีกประการหนึ่ง ธรรมราชาเป็นชื่อที่ใบบอยที่สุดชื่อหนึ่งของพระยม ในฐานะเป็นผู้พิพากษา การกระทำของมนุษย์...^๓

ลิลิตโองการแข่งน้ำหรือประกาศแข่งน้ำโคลงห้า ซึ่งสันนิษฐานว่าพราหมณ์ผู้ทำพิธีเป็นผู้แต่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) มีข้อความกล่าวถึงพระยมหรือยมราช ว่า

ยมราชแก้ววาทาว ช่วยอุ

ชื่อคุณพิศวโตรค

ลมฝนดาวฉ่ำฟ้า ช่วยอุ

ฟ้าจรโลคลิขวาน^๔

^๑สำนักนายกรัฐมนตรีก, ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔, หน้า ๑๕๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐ - ๑๖๑.

^๔วัชรวิ รมยะนันท์, "ลิลิตโองการแข่งน้ำ," ลิลิตและนิราศ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๗), หน้า ๒๕.

จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการให้สร้างคิ่วไว้ที่เส้าในประธานมุขหลัง เมื่อวันที่เสาร์ ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๓ จุฬศักราช ๑๒๐๐ ปีจอ สัมฤทธิศก และให้ช่างเขียนระบายสีเรื่องนิริยกดา และเปเรตกดาไว้ที่คิ่ว ๒ มุขหน้ามุขหลัง การเปรียญวัดพระเชตุพนฯ ค้วยเรื่องเทวทูตสูตร มีความตอนหนึ่งกล่าวถึงพระยมว่า

นายนิริยกดาไปสู่นักพยาชมราช ๆ ก็ถามว่า อุมโก ปุริส ดูกรมมนุษย์ เมื่อท่านยังอยู่ในมนุษย์โลกนั้น ท่านได้เห็นเทวทูต ๕ ประการหรือหามีได้...

ลิลิตนารายณ์สิบปาง พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปางนรสิงหาวตาร มีเรื่องราวของทริณียากษ์เกี่ยวข้องถึงพระยมว่า

แยงเป็นเจ้านานน้ำ	แทนพระ วรุธเส
แยงกูเวรเป็นเจ้า	ทริพิยลวน
แยงยมเทพธรรมะ	เจามฤต
แยงรับพลัดวัน	ทุกหน

ชิต บุรทัต ได้เขียนฉันทราชนสุคติ และอนุสาวรีย์กดา ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีข้อความเกี่ยวข้องถึงพระยมว่า

ชวมนี่พระดีประดุคิ่ว	ลยะอำพญาภรณ์
เว่นเมตตะเหตุจะอุปกรณ์	คณะสัตว์ ณ โลกสรรพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"เทวทูตสูตร," ประชุมจารึกวัดพระเชตุพนฯ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิวิลพร, ๒๕๑๓), หน้า ๑๘๑.

ถึงคราก็กราชิวะและยิด	ดุมมฤคยหัตถ์พลัน
ไปรู้ ณ รัตติกะนิรัน-	ตระรวบรวมประจบตรง
แต่เงกพระเอกอดุละเชียร	วุฒิเกียรตักมัตริย์ทรง
นามากิโธยอุคมะมง-	กฤษะเกล้าพระเจ้าเคียร
ไม่นาพญามฤคย	จะเจาะจุมจัญเปียน
จงบีบพระชีพละเสถียร	หิพโลกสวรรคเสวย ^๑

และอีกครั้งหนึ่งในกาพย์เฉลิมพระเกียรติ ชิต บุรทัต ได้กล่าวถึงพระยม
ในฐานะเทพแห่งความตายว่า

โอไอโอเวอญูเคราะห์	ช่างเฉพาะฉกาจฉกรรจ์
มีจรัราชช่างหุ่นหัน	ขณะนี้มีควรทอน
จ้วงจับพระทรงฤทธิ์	บมิกิจจะรังรอ
พระชนม์ประจบพอ	บังควรรู้เสวยสวรรค ^๒

เรื่องพระยมที่แพร่เข้ามาเป็นเวลานานมาแล้ว และมีบทบาทเกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับวรรณคดี และความเชื่อของคนไทยทั่ว ๆ ไปอยู่มาก ดังกล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ ล้วนเป็นที่มาของปัญหาที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่ง ในอันที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องพระยม จากแหล่งที่มาดั้งเดิม คือ จากวรรณคดีอินเดีย โดยเฉพาะวรรณคดีสันสกฤต นอกจากนั้นก็จะได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในวรรณคดีบาลีและวรรณคดีไทย เดิมแรก คือ ไตรภูมิพระร่วง อันมีอิทธิพลเหนือความเชื่อของคนไทยในสมัยต่อมาด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ชิต บุรทัต, กวีนิพนธ์บางเรื่อง (กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๒๑),
หน้า ๑๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและความเป็นมาตลอดจนบทบาทของพระยม ตามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต บาลี และไทย เพื่อให้ได้ความรู้ความเข้าใจถึงวิวัฒนาการทางความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของพระยม ตั้งแต่เริ่มต้นในวรรณคดีสันสกฤตบาสิจนกระทั่งมาเมื่ออิทธิพลอย่างมากต่อวรรณคดีไทยตลอดมาทุกสมัยและเพื่อช่วยขยายและส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในวรรณคดีอินเดียและวรรณคดีไทย และสัมพันธ์ภาพระหว่างวรรณคดีอินเดียกับวรรณคดีไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีกด้วย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประวัติและความเป็นมาของพระยมในแง่ต่าง ๆ กล่าวคือ กำเนิดครอบครัว รูปร่าง ลักษณะที่อยู่ ตั้งแต่เริ่มแรกในคัมภีร์พระเวท และวิวัฒนาการต่อมาในคัมภีร์มหากาพย์ระามายณะ และปุราณะต่าง ๆ รวมทั้งวิเคราะห์บทบาทของพระยม โดยอาศัยหลักฐานและข้อมูลจากวรรณคดีสันสกฤตตั้งแต่คัมภีร์ฤคเวทจนถึงปุราณะฉบับต่าง ๆ ทางด้านวรรณคดีบาลีได้จำกัดเพียงคัมภีร์พระไตรปิฎก และวรรณคดีไทยได้อาศัยข้อมูลจากไตรภูมิพระร่วงเป็นหลัก

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้

ผู้วิจัยคาดว่าวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาและวิวัฒนาการทางความคิดของชาวอินเดียที่มีต่อเทพองค์นี้ ทำให้สามารถศึกษาที่มาและเข้าใจเรื่องราวของพระยมที่ปรากฏในวรรณคดีไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในทางการเรียนการสอนวรรณคดี ช่วยขยายความรู้ทางวัฒนธรรมอินเดียและไทยให้กว้างขวาง และเป็นแนวทางสำหรับผู้วิจัยอื่นจะศึกษาเรื่องเทพเจ้าในวรรณคดีต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับพระยมนิเวศน์ในวรรณคดี สันสกฤตจากคัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท อถรรพเวท ศตปถพราหมณะ อุปนิษัท มหา-
ภารตะ รามายณะ และปุราณะฉบับต่าง ๆ ได้แก่ วิกฤษปุราณะ ศิวปุราณะ ลิงคปุราณะ
อัคนิปุราณะ และ ภาควคปุราณะ ส่วนหลักฐานข้างบนได้นำมาศึกษาตีความพระไตรปิฎกเป็น
หลัก โดยมีได้เน้นถึงคัมภีร์อรรถกถาต่าง ๆ มากนัก ส่วนข้อมูลด้านวรรณคดีไทยนั้น
ส่วนใหญ่่นำมาจากไตรภูมิพระร่วง แล้วนำเอาข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์แยกหมวดหมู่
ความเนื้อหา แล้วเรียบเรียงเสนอเป็นบท ๆ ไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย